

ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ

Культурна-асветніцкі праект Грамадскага аб'яднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў»

Выпуск №12–13 (снежань)

Наклад 3000 асобнікаў

Анонс

Галоўныя літаратурныя падзеі, даты і навіны месяца...	с. 2–3
Форум «Б»: вершы Ніла Гілевіча і Сяргея Панізніка	с. 4
Эсэ Алеся Жука і ліст Ларысы Геніюш да Пятра Машэрава	с. 5
Гутарка з Эдуардам Акуліным: «Хай будзе слова!»	с. 6
Новыя вершы Яна Чыквіна	с. 7
Уладзімір Някляеў: урывак з апавесці «Уся Еўропа»	с. 8–9
«Чэсьмію» — апавяданне Паўла Ляхновіча	с. 10–11
Рыфмаваны гумар ад Міхася Мірановіча	с. 12
«Бібліятэка» «Б»: новыя выданні на нашых паліцах	с. 13
«Лекторый» — пра творчасць Віктара Казько	с. 14
Найістотнае з літаратурнага жыцця замежжа	с. 15
«Літкаляндар», «Меморыя», «Акцыя»	с. 16

ЮБІЛЕЙ

ДАСЛЕДНІК РЭЧАІСНАСЦІ

Анатоль ІВАШЧАНКА

Разанаў — загадка. Разанаў — разэнкрэйцэр. Разанаў — і камень, і скульптар. Ствараючы новыя формы, ён разбурае нормы і парушае законы. Пачынаючы з «Каардынатаў быцця», любы ягоны зборнік — дастатковы для дысертацыі. Разанаў — Крэпасць, аб якую ламаюцца паэталагічныя дзіды...

Пра Алеся Разанава гаворыцца шмат. Тры дзесяцігоддзі ягонае імя не сыходзіць з вуснаў неаб'якавых да паэзіі. І яшчэ — невядома колькі — не будзе сыходзіць. Пішацца — меней. Бо што ты напішаеш пра тое, як расце дрэва? І заўжды, як пішацца акадэмічна, «аб'ектыўна», з раскладаннем і прэпараваннем, адчуваеш: не тое, не так, «трэба глыбей». Як адчуваў дваццаціпяцігадовы паэт, калі пакутліва абіраў-нараджаў свой выключны Шлях (ці, праўдзівей, Шлях абіраў яго), ствараючы паэму «Назаўжды», дзе развітваўся з сілаба-тонікай. Развітваўся не назаўсёды.

Калі казаць акадэмічна, у паэме выявіўся ўвесь спектр творчых пошукаў Разанава пачатку 1970-х гг. Дайшоўшы да пэўнай прыступкі ў сілаба-тоніцы, паэт пачуўся задзіраў і ў ейных межах. Таму паэма «Назаўжды» ўспрымаецца як гэтка развітальны рэверанс у бок класічнага вершаскладання. Гэтым поўняцца завяршальныя строфы твора. Вартавы зачакаўся змены.

«Сто сэнсаў налічыць развага // станоўчых і анты да іх... // Ды сэнсу суцэльнага прага — // адзінага — // поўніць уздых».

Адсюль паўстае мысленне, адрознае ад слаўназнанага дыялектычнага руху, мысленне, што шукае новыя формы выяўлення, каб разліцца ў іх. Засталося задаць каардынаты, набраць у грудзі паветра і... ступіць у нязведанасць.

Як адзначыў Пятро Васючэнка, «Алеся Разанава ў літаратуру прывялі пад канвоем», маючы на ўвазе знакавы зборнік «Шлях-360» (1981), які выходзіў з прадмовай Народнага паэта Пімена Панчанкі, пасляслоўем Варлена Бечыка і пад агульнай рэдакцыяй Уладзіміра Караткевіча. Славу тых рэцэнзенты,

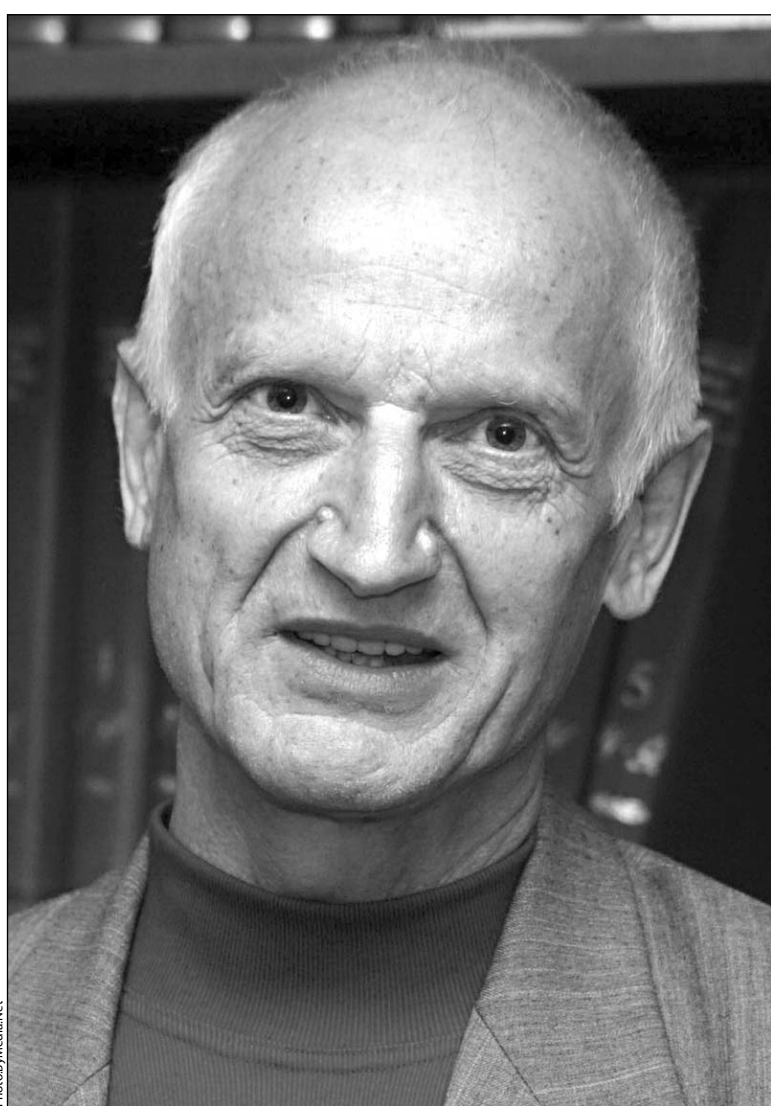
са словаў П. Васючэнка, «абаранялі тэкст спераду і ззаду ад мажлівых абвінавачванняў у авангардызме і нацыяналізме». Слова Разанава — не толькі паэтычныя, але і паэталогічныя — былі важкія, нечаканыя і патрэбныя для таго, каб зарадзіць сваёй энэргіяй 1980-я.

«Паэзія траціцца, калі творыцца па аналогіі, па традыцыі, па майстэрстве — з матэрыяльнай, і адраджаецца, калі — з невядомай: па адкрыцці, па невыказнасці, па немагчымасці.

Думка абмяжоўвае. Наколькі адкрывае, настолькі абмяжоўвае. Чым больш адкрывае, тым больш абмяжоўвае. Разумнае абмежавана, адкрыццё не-разумнае».

Выдыхнуўшы «Жыве эксперымент!», Разанаў выпраўляецца ў шлях, ад пачатку нацэлены на адкрыццё, якое адбываецца як у галіне развіцця рытміка-інтанацыйнай сістэмы, гэтак і ў пашырэнні кола праблематыкі, скіраванасці да анталагічнага асэнсавання рэчаіснасці. Скрозь ламаюцца стэрэатыпы, размываецца мяжа паміж паэтычным і пражайчым. Пры гэтым, цесная павязь разанаўскага верша з традыцыйнай беларускага вершаскладання не раз заўважалася рознымі даследнікамі. Так, у кнізе Алы Кабаковіч «Беларускі свабодны верш» А. Разанаў цалкам слушна разглядаецца як прадаўжальнік традыцыі нацыянальнай філасофскай лірыкі: ад Купалы і Багдановіча — да Танка і Стральцова. Тая ж неперарывнасць традыцыі заўважаецца і Ганнай Кісліцкай — аўтаркай адзінай на сёння магнаграфіі па творчасці Разанава, дзе цэлы раздзел прысвечаны пошуку паралеляў паміж ідэяна-творчымі пошукамі паэта і класічнай літаратурнай традыцыяй. Праз прызму творчасці Вацлава Ластоўскага спрабаваў зірнуць на паэтыку Разанава Аляксей Пашкевіч.

Шырока выкарыстоўваючы ў паэтычных творах дыялогі з сучаснікамі і папярэднікамі, тое, што пазней назавуць інтэртэкставай гульнёй, Разанаў стварае і новы тып літаратурна-крытычнага артыкула, прыяцпы якога пазней скандэнсуецца ў знакамітых разанаўскіх філасафемах — зномах. У іх паэт прапаноўвае ключ, выпрацоўвае тэзаўрус і да асэнсавання ўласнае творчасці. Гэтак, кажучы, мастак, пішучы партреты іншых, заўжды стварае аўтапартрэт. Гаворачы пра

Коласа і Купалу («Нататкі на дубовых лістах» друкаваліся ў «Вобразе» за 1983 г.), Разанаў амаль не ўводзіць цытатаў для пацвярджэння сваёй думкі, яго займае сам працэс думання, фармулявання і сачэння за логікай развіцця думкі. Яго мова выходзіць па-за межы звыклага нарматыўнага літаратуразнаўства, аперуючы такімі катэгорыямі і паняццямі (часам нават аказіянальнымі), як «ток мовы», «экстатычны і медытатыўны», «ультрагукавы і інтрагукавы», «энэргетычнае дрэва творчасці», «дапаняцыйны сэнс», «іншаведанне» і г.д. Ён не будзе прычына-выніковых ланцугоў і не выдае пэўную сваю думку як апошнюю інстанцыю, гэтым заклікаючы чытача да сумоўя, самастойнага думання, уцягвае ў працэс сутворчасці...

Выявіўшыся ў 1990-я як флагман інтэлектуальнай паэзіі, А. Разанаў не замыкаецца на скразным інтэлектуалізме, ствараючы як у традыцыйным з фармальнага гледзішча рэчышчы (сілаба-танічныя паэмы пачатку 1990-х гг.), гэтак і ў межах сваіх эксперыментальных

жанраў закранаючы надзённую праблематыку (напрыклад, у такіх версэтах, як «Прэзідэнт», «Кладкі», «Sumus ne simus» і пункцірах сярэдзіны 1990-х гг.). Шматграннасць творчых набыткаў А. Разанава абумовіла нечаканы вынік пры апытанні дзеячоў беларускай культуры газетай «Наша Ніва», калі большасць рэспандэнтаў сярод літаратараў, вартых звання Народны пісьменнік, назвала А. Разанава.

Тэндэнцыя да лексічнай мінімізацыі паэтычнага тэксту адначасова з імкненнем да гранічнай кандэнсацыі думкі, павелічэнне ступені пражайчых поруч з вынаходніцтвам новых вобразна-выяўленчых прыёмаў і сродкаў выразнасці, што праяўляецца ў пункцірах, квантэмах, версэтах і вершаках А. Разанава, з'яўляюцца дамінантнымі ў развіцці сучаснай беларускай паэзіі, аблічча якой сфармавалася пад заўважным уплывам творчасці паэта (ізноў перапрашаю за акадэмізм). Вось далёка няпоўны пералік аўтараў, што працуюць ці працавалі ў адным жанрава-тэма-

тычным полі з А. Разанавам: Ігар Бабкоў, Анатоль Сыс, Адам Глобус, Алег Мінкін, Аляксей Аркуш, Ларыса Раманава, Віктар Слінко, Юрась Пацюпа, Міхась Баярын... Увайшоўшы ў беларускую культурную прастору і сцвердзіўшыся ў ёй як яркі наватар, А. Разанаў на сёння з поўным правам можа называцца пачынальнікам пэўнай паэтычнай школы, што арыентаецца найперш на метафізічны досвед, погляд унутр сябе і праз гэта асэнсоўвае рэчаіснасць.

Асобнай «тэмай для дысертацыі» ёсць шырокая перакладацкая дзейнасць А. Разанава, а таксама блізкая да яе праца па адаптаванню старабеларускай літаратурнай спадчыны — твораў К. Тураўскага, Ф. Скарыны, С. Буднага, В. Цяпінскага, І. Пачыя, М. Сматрыцкага, Л. Сапегі і інш. Гэты ўзнаўлены пералімачаванні А. Разанава могуць разглядацца як самастойны аўтарскі жанр.

Творы А. Разанава перакладзены больш як на 20 моў свету, што ясна папырае беларускі літаратурны кантэкст. Ствараючы тэксты ад пачатку па-нямецку, паэт нават здолеў увайсці ў моўную сгыхію іншай нацыі і застацца верным свайму прыяцпы — заўжды рухацца далей, ведучы жыццё дыялогі з рэальнасцю сённяшняга дня, бо «паэзія мае справу з рэчаіснасцю ва ўсім яе маштабе», і той, хто адначасна пачуваецца шляхам і «тым, хто па ім ідзе», у каго няма загадка падрытываных адказаў і фармулёвак, магчыма, найперш і варты звання паэта — даследніка рэчаіснасці, які, даследуючы, адначасна і трансфармуе яе.

І апошняе. Што б ні казалі пра тое, што не княска гэта справа судзіцца з карпарацыямі сотавай сувязі (аб тым «Літаратурная Беларусь» пісала раней), у гісторыі з МТС бачыцца напраўду дон-кіхотаўскі вычын. Рэч не ў грошах ці ў самапіярэ, у якім паспяшаліся звінаваціць Паэта і Мастака. Гэта ўсё тое ж разанаўскае ламанне стэрэатыпаў, перформанс, мастацкі акт проціпастаўлення паэтычнага і будзённага, мастацтва і марчандызму. І судовая параза не ёсць паразай паэтычнага. Калі не верыце, пачытайце яшчэ раз версэты Разанава. Галоўнае — не вынік, а працэс.

«І ляціць нацянькі страля, вынікаючы безупынна з сябе самое, вызваляючыся ад сябе самое, каб, зрэшты, зрабіцца палётам самім».

▶ ПАЗЭІЯ

Ніл ГІЛЕВІЧ

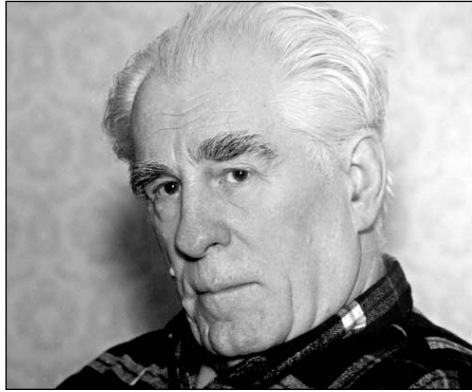
ВЕРА І ВЕРНАСЦЬ. СІЛА І МОЦ

Да выхаду першых нумароў
«ЛІТАРАТУРНАЙ БЕЛАРУСІ»

Нарэшыце! Нарэшыце пабачыў, адчуў.
Аж стала да слёзаў шчымліва ў грудзях.
Аж стала прасветла-святліста ўваччу.
Ёсць, ёсць беларускага думання сцяг!

Ёсць вера і вернасць. Ёсць сіла і моц.
І мараў разбежнасць. І стройнасць пісьма.
І гоства памкненняў. І чыстасць яснот.
А блуду і броду — і на дух няма!

2007

«Ветрык» і «Менка»

Пра што падумалася на канцэрце
гэтых пеўчых гурткоў

Дзяржава
дубінкай падлеткаў збівае —
каб вылі ад болю, каб пець не маглі.
А «Ветрык» спявае,
і «Менка» спявае, —
спяваюць! Бо гэта іх лёс на зямлі.

Бо ветрык ёсць ветрык —
звініць перазвонна
Ў струнах даспелага ў полі жытца.
Бо Менка ёсць Менка —
і ў памяці вольна
журчыць векавечнаю нотай жыцця.

Бо «Ветрык» і «Менка» —
пяюць сугалосна.
А гожа — няйначай анёлаў гурты.
Ім хочацца жыць у дзяржаве нязлоснай.
У светлай — як сонечны дзень залаты.

2007

Грае Ірына Шуміліна

Вечар цячэ не хвілінамі —
музыкай дзіўнай цячэ.
«Брава, Ірына Шуміліна!
Прасім што-небудзь яшчэ!»

Сэрцам да сэрца прыхілена
зала ў прызнаннях любові.
Дзякуй, Ірына Шуміліна!
Божа цябе блаславі!

Ах, як натхнёна, акрылена
зукі ўзлятаюць з-пад рук!
Граі жа, Ірына Шуміліна!
Граі! Каб жыла Беларусь.

2005, 2007

Не выйдзе, лірычная мышка,
нічога не выйдзе

Лагодненькі-згодненькі лірык
з нявострым ад роду пярком,
паўвеку праседзеўшы ціха,
як мышка пад венікам ці памялом,
не піскнуўшы нават ні разу
у знак абурэння, пратэсту, нягоды
з засіллем хвастатых ва ўладзе,
з разгулам нялюбаў свабоды,
ні слова не мовіўшы
супраць бясчынстваў і гадства —
ні рыфмай, ні ў прозе, —
цяпер спахапіўся, апомніўся,
як гэта кажуць, «ужо на парозе»,
і ўздумаў — ні многа, ні мала —
у шэрай лірычнай старэчасці,
што трэба яму прапісацца
у часе, у веку, у вечнасці —
у ролі змаганца
супроць удушэння
нам Богам даверанай мовы, —
авось ды прызнаюць:
усё ж такі ў думках, употай,
і я быў гатовы...

Не выйдзе, лірычная мышка!
Нічога не выйдзе!

З мышынаю доляй змірыся.
Нервамі, сэрцам, крывёю
бароняць свабоду паэты.
Як ЯНКА. Або як ЛАРЫСА.

2007

Дык жа добра спім!

Першая раніца
Новага года.
Свята — вялікае!
Выціць нагода!
Ды гэта — пазней,
у абед. А спярша —
хай добра і ўсмак
папрацуе душа!

Вымаю паперу.
Асадку бяру.
Імпэтам-натхненнем
ну проста гару!
І раптам падумаў:
«А што ўжо — ці шмат
прачнулася твораў
і твораць усмак?»

Перш-наперш паэтам
узаяў званіць —
і кожная трубка
мне буркнула: «Спіць!»
Удумацца: шэсць
з палавінай гадзін —
і дрыхнуць, заразы,
усе як адзін!

Званю кампазітарам.
Сем нумароў
набраў — і нікога
званком не ўспароў!
Удумацца толькі:
сем з гакам гадзін —
і дрыхнуць, заразы,
усе, як адзін!

Ну, думаю, можа,
сябры мастакі
працуюць-ліцуюць?
Даю ім званкі.
Ні гуку! У сем
з палавінай гадзін —

дрыхнуць, заразы,
усе як адзін!

З пашаны да праўды
(Хаця б не зманіць!) —
рашыў і артыстаў
яшчэ абзваніць.
Душ дзесяць абдзынкаў.
У восем гадзін —
«Тралююць», заразы,
усе як адзін!

І стала, нарэшыце,
мне ясна, як дзень:
мы з гэтай спячай
пароды людзей.
Санліўцы-драмліўцы
мы ў царстве сваім —
і ўсё, што яшчэ
не праспалі, — праспім!

1.1.2006

Крытыку сучаснай паэзіі

З захлёбам ты вершы ў рэцэнзіях хваліш —
з «афулам» хвалебствы на аўтараў валіш.
А як працитуеш у доказ страфу —
чытач скаланецца і выгукне: «Цьфу!»
Цытуй аднаведна, брат! Гэта ж рэклама!
І геніяў, бардзо пшэпрашам, таксама.

2007

Даруй, Мікіта,
гэта я ад зайздрасці

Выхаванец і ўслаўляльнік ладу,
сто прыварак грэбшчы да акладу,
трыццаць год сівярджаў у кінатворах,
хто працоўнаму народу вораг.
А цяпер ён стаўся мільярдэрам,
збудаваў маёнтак з бельведэрам,
пяць катэджаў, для гасцей прыгодных,
мае псярню, стайню рысакоў...
Не хапае мужыкоў прыгонных.
Пуцін! Дай Мікіту мужыкоў!
Ды не мёртвых душ, а жывых, дужых!
І не сотню, а — хаця б паўтысячы.
Каб не толькі чынна неслі службы,
а й было каго на стайні высечы!

2007

▶ СЛОВА

ПАЭТЫЧНЫ ЛЕКАР ДУШЫ

з інстытутаў стварацца камбеды.

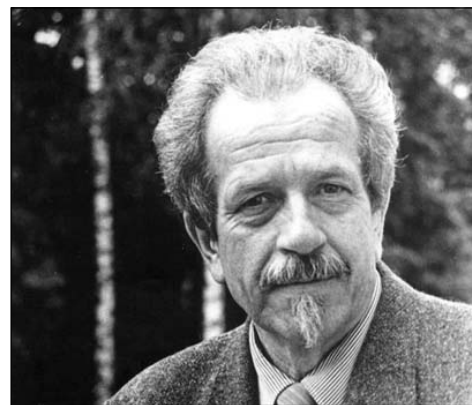
У штыкетнік агароднікаў
прыбабунькі слімакамі ўткнуцца.
Нашы продкі нас не дазвуча.
Эх, як д а в а л е к т н а
абарвуча намі ж
сужыліны вякоў.

Абярогі Сонца

Лірычная экспрэсія з нагоды спектакля
Галіны Дзягелевай

А Сонца не садзіцца, —
у густым алеі тлее:
азёрная вадзіца
спачатку палымнее,
пасля сваім прыгубам
круты кружок ацісне...
Пратуберанцам-чубам
расстайна Сонца вісне.

А заўтра зноў народзіць
свае праменні з донца, —
істоце і прыродзе
лагодзіцца пад Сонцам!
...Не, не густыя хвалі
схавалі сны ў азерцы.
Мы сонца ўратавалі
ў сваім зіхоткім сэрцы.
Не месца паняверцы,
бо праўды фібры-ткалі
ў грудной
адкрытай
клетцы.

Гаваркі сырадой

Мова мінакоў — нібы адгон...
Хто з іх пачастуе «сырадом»?
Толькі ж дыялекту там — не трон.

Мы закальканыя наскрозь.
Скарбы гаваркі на задворках.
Лексіка бацькоўская як гоць
У «прыстойных» гарадскіх гаворках.
Думанне на сомаў хвост сышло...
А куфэркі знікнуць і жытло,
як маёй бабулечкі Альжбеты, —

Сяргей ПАНІЗЬНІК

Зямля кітоў і мамантаў,
Дзе помнікі для лямантаў:
то Фелікс, то Ільіч, —
на суфіксы ашчадныя.

І ласка ў нас дакладная:
паменшыце прыўладнае —
вас пакарае біч.

Гляджу на несаромнае,
харомна-нескаромнае,
на вашы пірсінг-ню, —
нібы гляджу на Атыку...

Ластаўка суфікса

Не графіку наскальную, —
гляджу ў красу лакальную:
я ваш пірсінг-ню
як цмокачкі цаню.

Вам слова не скрыжальнае —
л а с к а в а
п а м я н ш а л ь н а е
знайду. Перазваню.

15 (7)

Ян ЧЫКВІН

СОНЦА ВЫСОКАЕ

Ян Чыквін — беларускі пісьменнік, прафесар, доктар гуманітарных навук, аўтар дзесятка паэтычных кніг, літаратурнаўчых манаграфій, перакладу анталогіі польскай паэзіі «Срэбра таполі». Ён — старшыня літаратурнага згуртавання «Белавежа», ганаровы чалец Саюза беларускіх пісьменнікаў, рэдактар літаратурнага часопіса «Тэрмапілы». Жыве ў Бельску (Польшча).

Гадоў мінае новых чарада,
Зноў ідалаў паставілі на варце...
Не, спадары хтанічнага жыцця,
Маім жыццём вам не ўладарыць!

Грае музыка святла і нябёс,
Якую заглушыць — кароткія вашы рукі!
Няхай здаецца вам, што ён не ўскрос
І што гармоніі няма ў душэўных муках.

А ўсё-такі калі заляжа ноч наўсцяж
І лекар не пакіне вам надзеі,
Не срэбніцаў і золата ўчэціца душа,
А вышнія спадзевы.

Сёння вечны на свеце аўторак.
Асыпаецца ноч на падворак,
Хтосьці топчацца ў слізкіх галошах,
Чорна-ціхі і глуха-трывожны.

Нешта сталася з сонцам высокім,
Памыняўся напрамак у свеце,
Ноч адкрыта ў ставокія жахі.
Душа-начніца не прагнецца,
Пад неба не шугне свабодным птахам.

Незавершаны будовы лесу,
Незакончаны будынкі мараў...
Ды паўтараецца, як святая мяса:
Нераны любуюцца відовішчам пажараў.

Ні слова добрага нідзе —
тут найлагодная ўсім кара.
А найчасцей затопчуць, у пыл сатруць,
зб'юць

На вуліцы ў натоўпе ці ў лякарні.
О, доўгія ішчупальцы палітычных юд!

Спацелья ад бруду рукі новых нажывалаў,
Сакрэтных змоў, абмызаных лычоў...

«Улада наша ўжо над светам-рэстаранам!
І ўставім-перавернем розум і пячонкі;
І пойдзеце, ўсе шчасныя, вайсковым крокам
Пад нашу музыку, у свой астачарцель рай;
Мы ўчалавечым вам патрэбных вам
прарокаў;
І будзеце як дзеці ўрэшце роўныя
сваім багам.

І дзякаваць нам будуць усходнія
і заходнія народы.
І страшнага суда не будзе ўжо ніколі вам!

...калі ж на то не стане вашай згоды —
Як у старажытным Рыме,
першых хрысціян — ільвам!»

Мы ўехалі ў балотны Беласток,
І засла музыка пейзажаў свойскіх —
Нязведаны шляхі гасподне-боскія!

Бразгоча-прэ наперад нашая квадрыга,
І колы круцяць нейкую як бы сюіту Грыга,
І шмат людзей на ходніках нібы
растрыгі.

На паваротах з мудрасцю аслінай
сам кіруе воз.

Аднак, чаго мы селімся ў гняздо чмяляў
і вос?
Ці што тут вырасла калі — апроч сварак
і пагроз?

Па ўсім паселішчы паўсюль зачыненыя
дзверы.
Ніхто нам не адчыніць іх — няхай яны б
згарэлі...
Свайго шкадуем соладка, а іншых шлем
ў халеру.

Куды і хто ў бляшанай пуставатай скрыні
Вязе душу і галованьку маю, як на прадажу
дыню?!

Чаго схацелась нам у мёртвыя абдымкі?

А нехта ж сунецца назад, ішчаслівы,
у сваё ваколле,
Рукой махнуўшы на жыццё паводле
працэдуры —
Як голуба, сваю душу пускаючы на волю.

А я вазю сябе туды і сюды — з паўвёскі
у паўгорад,
Бо ўсё на свеце ўпісана ў форму вогненнага
кола,
Якое круціць Саваоф, а часам
і святы Мікола.

«Бярнар швырнуў, — напісаў Мапасан, —
жменю пяску у вакно», каб збудзіць
капітана —
І выйшлі на яхце ў мора яны прад світаннем;
Над Ніцай віселі хрыбты паўзаснежаных
Альп;
Не задавай аніякіх пытанняў, марак,
небакраю!

І ўсё далей адплывалі ў напрамку містэраля,
І ўсё радзей даганяў блавест ад святых
ім званоў...
Іх час паганяў, і жыцця заставаўся мала,
Каб вышні намер зразумець, і яго
Каб сэнсам напоўніць дагэтуль пустыя
скрыжалі...

На ціха адкрытых прасторах зямлі і нябёс
У Ніцу вясна завітала, святая няўмольна;
Жанчынам у храме здалося — Хрыстос,
Як жменю пяску, іх трымае ў далоні.

Жанчына-ноч

На чарэні чорнае кіпіць,
То выліваецца, то наліваецца...
Шчаслівіца сама сябе самую сніць,

Валосіца, махаецца
Ад вечара да раніцы...

А я сабой цябе трымаюся
І спаць з табой хачу,
То падаю, то ўверх лячу,
Ніяк не развітаюся,
І зноў чаплю няўмела,
І б'юся аб тваё вакно,
І ўсё імкнуся ў тваё цела —
Не крукам, а верацяном.

І вось канчаецца жыццё —
і мы з ім нібы квіты!
Яно мне — ўсё, спаўна, да дна,
а я яму — неразумення млоць.

Дабро і Любасць, Вера і Прыгажосць,
амаль што і непачаты мной,
стаюцца на вачах нябытам.

Не так, не так задумаў быў мой Бог,
як выйшла, як збылося!

Яго адзінавольны рукатвор,
нібыта нейкі чарнавік,
няўцямна ўласнымі рукамі
я з дня ў дзень псаваў як мог.

Назірае за намі нехта,
За мной назірае;
Назіраюць назіры,
Нашыя сьвіры.

Былі часы найгоршыя,
Насталі нам найлепшыя.

З гвалтам ідуць і свістам
Рухам паўзучым, слізкім
З правінцый, прадмесця хлопцы;
І чакаюць гэзкілы,
Чакаюць яны цяргліва,
Каб усяму свету адпомсціць.

І зноў з часоў найлепшых
настануць — яшчэ лепшыя.

Усеабдымна і акругліста
У вочы яд пускаюць, дым,
Набраўшы ў рот вады,
Двурушнікі-міністры:
Усіх злавіць і сціснуць,
Каб ўжо ніхто ніколі, ні адзін...

Былі ж часы і горшыя —
Не тое, што цяпер.

Куды ні ідзем мы, брацця,
Ці робім, ці ляжым,
Усюды — у жорсткіх абнятках,
Паўсюль, паўсюль рэжым,
Аж хочацца скрыгнуць зубамі
І дваць на сабе апратку.

І зноў з часоў найлепшых
настане судны дзень.

...wunderliche Zeit
von Widerspruch zu Widerspruche
reichend
Rainer Maria Rilke

Сонца згінае ў дузі вялікае неба,
Вяжа ў вузел тугі ўсе супярэчы.
Мы рукамі разганяем цені
І глядзім на свет маўкліва,
Нібы свае, нібы чужыя людзі,
Як дзень глытае пыл серабрысты аблокаў,
Аблокаў...

Новых прадвызначэнняў у высях не будзе;
Замкнёныя ў прасторах Эўкліда
Раны жыцця адно жыццём і лечым —
Мо, здарыцца душ перасяленне,
Мо, зыдзе агонь святых здалёку...
Галя чытае мне голасам Рьльке:
O, Leben, Leben...

Вечар — гарчае сэрца
спіць на свежым сене,
месяц над ім па-суседску
свеціць, але не грэе.

Сніцца вечару донне,
ніц пацалункаў-трымцэнняў,
як пояцца коні вадою,
як доуга жулюць яны сена.

Ноч стаіць на каленях,
цалуе вечара вусны,
і вечар стаецца небам,
а неба — азёрным люстрам.

Такой вечаровай хвілі
не шкода ні плоці, ні духа.
І вечар сам з чорнае вілы
любіць сябе на вуша паслухаць

НОЧ І МЕСЯЦ

У Бельску далёкім (ад чаго? ад каго?)
Ад цябе, ад Бога ці нейкай зямной улады?)
Ноч паслала месяць у наш агарод
Намаляваць ноч, якой яна сама сабою не рада.

— І каб тая ноч і ў дзень была як сажа,
І каб паўсюль шугаў агонь і душнае цяпло,
І каб кожны сон схавалася ў дуэлю
Свайей бяссонніцы ды сеяў распач-жалы
сярмяжыны;

Каб яна была бясплодным краявідам
без канца і краю,
І каб жыў там жах, ад чаго халоне
сэрца і нямеє;
Каб ніхто не ўздумаў пра ўцехі раю,
Каб стагналі глуха бубны, нёсся
рваны брэх сабак...

— Там такой начы няма-к!
Такой начы я маляваць не ўмею!

Не проза, не вершы

Калі ўбачыць твор напісаны, то, па-другое,
гляньце, хто падпісаўся і чым —
кывейці ці потам?
Калі кывейці — напэўна шмат у ім благога,
калі ж потам — адкладзіце
на вечнае потым.

І яшчэ ж застаецца сутнаснае, першае —

Калі аўтар вам блізкі сваім ладам
тварэння,
прозы ягонай лепш не чытайце,
толькі вершы,
і нават не вершы, а лірыку. А з яе —
найлепшае,
адкуль ідзе прасветлае яўленне!

ГУМАР

20 (12)

МІХАСЬ МІРАНОВІЧ

Міхась Мірановіч нарадзіўся ў 1948 годзе ў вёсцы Старына на Вушаччыне.

У 1973 годзе атрымаў дыплом радыёфізіка. Працаваў лабарантам, выкладчыкам, інжынерам-канструктарам, інспектарам дзяржнагляду за стандартамі, начальнікам аддзела кадрў. Зараз — вядучы інжынер на ВА «Віцязь». Пераклаў на беларускую камедыю М. Старыцкага «За двума зайцамі». Піша літаратурныя пародыі.

У 2003 годзе стаў лаўрэатам літаратурнай прэміі імя Кандрата Крапівы за творы сатыры і гумару. З 2005 года сябра Саюза беларускіх пісьменнікаў.

Жыве ў Віцебску.

МІРАНІЗМЫ

Прыгажосць уратуе свет

Рэзон
У гэтых словах ёсць —
Адам належнае
Красе:
Свет уратуе
Прыгажосць.
Але ўратуюцца
Не ўсе!..

Мацёрная мова

Як размаўляюць сёння
Ў нашай хаце?
Паслухаўшы,
Пара рабіць выснову:
Мы ўжо даўно
Забылі мову маці,
А знаём толькі
Мацёрную мову.

Межы

Шкада,
Але прызнаць належыць,
Што розум недзе
Мае межы.
А самае, сябры,
Паганае:
Што глупства —
Неабмежаванае.

Не вяжам лыка

Сталі абувацца,
Як і ўсе народы —
І таму ў нас лапіці
Зараз выйшлі з моды.
То было памылкай
Наша вялікай —
Бо ніхто ў краіне
Больш «не вяжам лыка».

Спрэчная ісіна

Як даўно
Разумнымі сцвярджаецца,
Ісіна
У спрэчках нараджаецца.
Толькі па традыцыі
Адвечнай,
Тая ісіна
Былае спрэчнай.

Сляды

— Мой мужык
Няведама дзе згінуў —
Ад сям'і ўцёк,
Кажучы прасцей.
— І слядоў
Ніякіх не пакінуў?
— Не, чаму ж?
Пакінуў трох дзяцей.

Забалела галава

Як было ў мяне раней
Не раз, не два —

Нешта зранку
Забалела галава.
Ды калі на ўсё
Крытычна паглядзець:
Хай баліць —
На ёй, прынамсі, не сядзець!..

Паважае цешчу

Мікіта цешчу
Вельмі паважае,
І словы пранікнёныя
Знаходзіць,
Яе даўно
Нічым не абражае,
З задавальненнем
На магілку ходзіць!..

Склероз

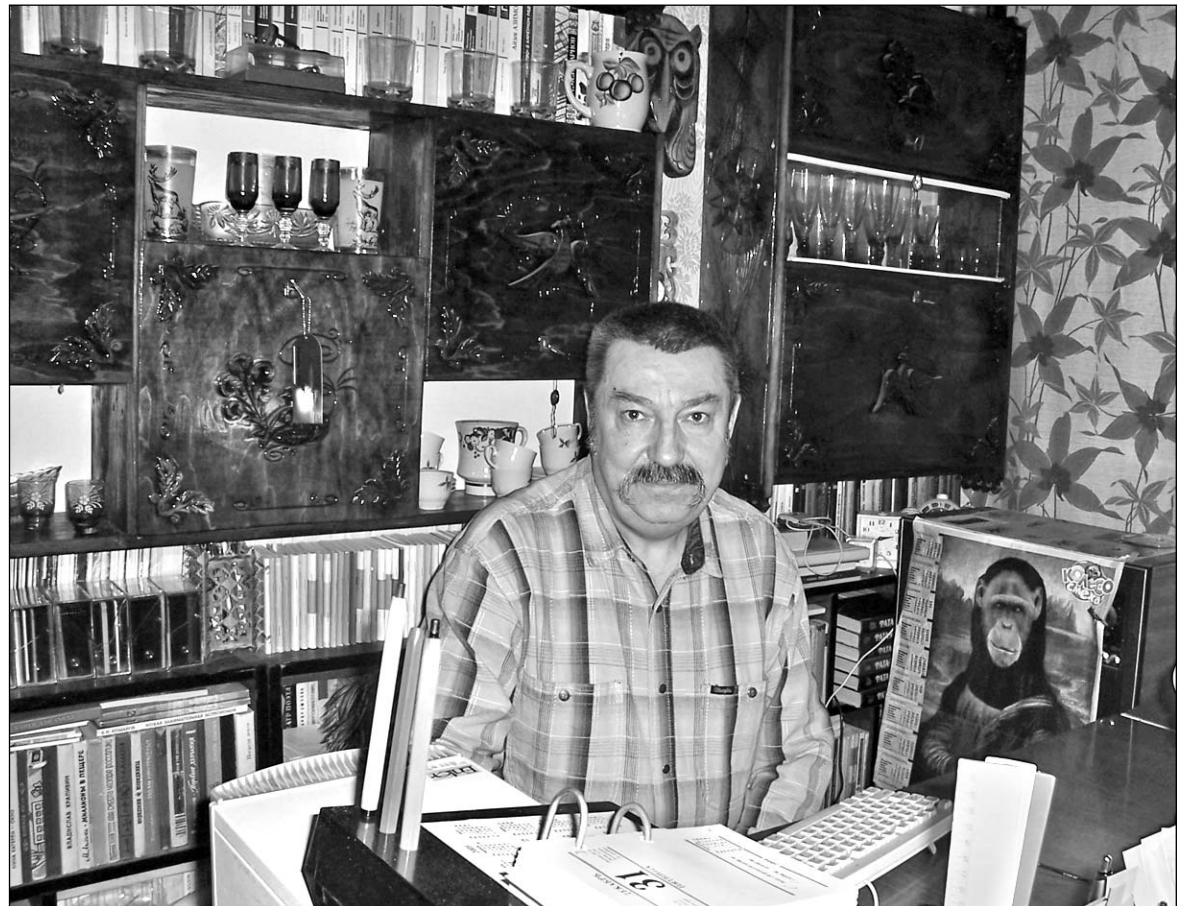
Што ён са мной,
Склероз, зрабіў?!
Зусім у згадках
Я губляюся —
Не помню:
Вас я ўжо любіў,
Або яшчэ пакуль
Збіраюся?..

Даўно не правяраў

Я зараз болей гэтак
Не кіплю,
А васьм раней
Ад жарсці аж згараў!..
Я, можа, усё яшчэ
Дзяўчат люблю,
Хаця ўжо даўно
Не правяраў!..

Паганяныя звычаі

Заробкі іхнія
Ў нас з зайдасцю ўспрымаюцца —
Там многа грошай
Можна атрымаць.
Ды звычаі іх
Нам не падабаюцца —
Яны за гэта
Мусяць працаваць.

Будучыя кухары

Між хлопцамі ў вагоне
Йдуць дэбаты,
І сказаў свайму суседу
Дзед Мартын:
— Мабыць, вучацца
На кухараў рабяты:
Што ні слова у размове ў іх —
То «блін»!..

Папулярнасць

Паэта іншага
Вазьмі ты —
Усюды ён
Вядомасць мае,
І ўжо ж настолькі
Знакаміты,
Што нават трасца
Яго знае!..

Даражыце каханнем!

Уклад сямейны
Беражыце,
Каханнем, хлопцы,
Даражыце!
Каханне —
Справа дарагая,
Калі не жонка —
А другая!..

Не ў сваёй талерцы

Хільнуўшы лішку,
На вяселлі сват
Упаў суседу
Носам у салат.
Кума Анэта
Кажэ сваіці Верцы:
— Здаецца, сват наш —
Не ў сваёй талерцы!..

Мужык у хаце

Сяброўка
Раіла Агаце:
— Павінен быць
Мужык у хаце!..
— Так, мужыка б
Някеска мець!..
Вось толькі ж мужжа
Дзе падзець?!..

Праца

Калі добра
Разабрацца —
Будзем мець
Адказ прамы:
Так ніхто
Не любіць працу,
Як не любім
Яе мы!..

Вочы разбягаюцца

Пабыў у супермаркеце
Пракоп.
— Ну, як? — вяскоўцы
У земляка пытаюцца.
— Тавараў столькі —
Вочы разбягаюцца!
А ўбачаць цэны —
Вылезуць на лоб!..

Жонка ці лінейка?..

— Хачу, Пятрусь,
Павесіці цябе ў сваты я,
Чым не дзяўчына —
Мар'іна Надзейка?
— Але ў яе ж
І ногі крываваць!..
— Табе патрэбна жонка,
Ці лінейка?!

Попыт на вопыт

На дасканаласць
Маем попыт,
Ды можаце
Пераканацца:
Да нас тады
Прыходзіць вопыт,
Калі ўжо ім
Не скарыстацца!..

Бязглуздзіца

На справы свае,
Чалавек, паглядзі —
Усюды
Бязглуздзіца пячаць:
Мы вучым дзяцей
Размаўляць і хадзіць,
А потым —
Сядзець і маўчаць.

Серпентарый

— У серпентарый жыву, —
Казаву Ілля. —
Усё ў сям'і ідзе
Наступным ладам:
Калі хільну я —
Дык мая змяя
Мяне за гэта
Назвае гадам!..

Дамаганні

Я шмат за табой
Пацягаўся,
Але, на бяду,
Не ўбярогся:
Так доўга
Цябе дамагаўся —
Што ўрэшце дамогшыся,
Змогся!..

Свой арыенцір

Бясконца круціць нас
Жыццёвы вір,
Ад іншых мы,
Як трэскі, адарваліся.
Хаця і ў нас
Быў свой арыенцір,
Але на флюггер
Арыентаваліся.

Любім, каго маем

Жыццё парой
Дарэмна губім,
Рапэні хібныя
Прымаем:
Не тых мы маем,
Каго любім,
А любім тых,
Каго мы маем.

Абваліліся б нябёсы...

Нам на Бога
Злавацца не трэба,
Што не ўсіх з нас
Бярэ ён на неба.
Каб туды ўсе, хто хоча,
Набіліся —
Дык нябёсы
Даўно б абваліліся!..

Хай бы й не хацелася...

Стаў няўзнак
Трывожыцца:
Дзе былое
Дзелася?
Калі ўжо
Не можацца —
Хай бы
Й не хацелася!..

▶ ЛІТЗАМЕЖЖА

У СТАКГОЛЬМЕ ЁРУЧЫЛІ НОБЕЛЬСКІЯ ПРЭМІІ

У панядзелак, 10 снежня, у Стакгольме ёручылі Нобелеўскія прэміі па медыцыне, фізіцы, хіміі, літаратуры і прэмію памяці Альфрэда Нобеля па эканоміцы, заснаваную Банкам Швецыі. Прамую трансляцыю цырымоніі ёручэння вёў сайт Нобелеўскага фонду.

Урачыстая цырымонія адбылася ў Канцэртнай зале Стакгольма – як заўсёды, 10 снежня, у дзень смерці Альфрэда Нобеля. Шведскі кароль Карл XVI Густаў уручыў прэміі лаўрэатам і іх прадстаўнікам (па стане здароўя на цырымонію не змаглі прыехаць самыя старэйшыя лаўрэаты

– 88-гадовая Дорыс Лесінг і 90-гадовы Леанід Гурвіч).

Як паведамлялася раней, прэмію па літаратуры атрымала Дорыс Лесінг «за выкананае скепсісу, страці і прароцкай сілы спасціжэнне досведу жанчын». Прэмію ў вобласці медыцыны і фізіялогіі атрымалі амерыканцы Марыё Капекі і Олівер Сміціс, а таксама брытанец Марцін Эванс за «даследаванні асноў уводзін спецыфічных генетычных мадыфікацый у арганізмы мышэй шляхам выкарыстання ствалавых клетак эмбрыёнаў». Прэмію па фізіцы прысудзілі французу Альберу Ферту і немцу Петэру Грунбергу «за адкрыццё гіганцкага магнетасупраціўлення». Прэміяй па хіміі ўганараваны немец Герхард Эртль «за даследаванні хімічных працэсаў на цвёрдых паверхнях». Прэмію па эканоміцы, таксама

названую Нобелеўскай, атрымалі амерыканцы Леанід Гурвіч, Эрык Маскін і Роджэр Майерсон за «стварэнне асноў тэорыі аптычных механізмаў».

Узнагарода ў кожнай намінацыі складала сёлета 10 мільёнаў шведскіх крон (каля паўтара мільёнаў даляраў ЗША). У выпадку, калі лаўрэатаў некалькі, прэмія дзеліцца паміж імі пароўну. Усе лаўрэаты атрымоўваюць таксама памятнаыя медалі і дыпламы.

Па традыцыі 7-8 снежня ўсе лаўрэаты прачыталі Нобелеўскія лекцыі: кароткі выклад сваіх асноўных вынікаў для шырокай аўдыторыі (Лесінг і Гурвіч напісалі тэксты лекцый, якія прачыталі іх прадстаўнікі).

За некалькі гадзінаў да цырымоніі ў Стакгольме ў Осла была ўручаная Нобелеўская прэмія міру.

СЕМІНАР ПРОЗЫ Ё «БУЛГАКАЎСКІМ ДОМЕ»

У Маскве ў «Булгакаўскім доме» прайшоў семінар празаікаў, якім кіруе старшыня Саюза расійскіх пісьменнікаў Святлана Васіленка. Гэта першая сустрэча новага праекту літаратурнага салона Андрэя Каровіна.

Святлана ВАСІЛЕНКА

Святлана Васіленка, стыльная і запамінальная пісьменніца, ужо не першы год з'яўляецца старшынёй журы Міжнароднага літаратурнага Валошынскага конкурсу. А сёлета ў Кактэбелі ў рамках Міжнароднага літаратурнага фестывалю імя М.А.Валошына ўпершыню быў праведзены майстар-клас для празаікаў, якія прынялі ўдзел у конкурсе і фестывалі, які вялі Святлана Васіленка і Этэры Басарыя (Кіеў). Майстар-клас выклікаў ухвальныя водгукі ўдзельнікаў, і, па звароце ў Маскву, каардынатар Валошынскага конкурсу і фестывалю Андрэй Каровін і Святлана Васіленка вырашылі

працягнуць працу з цікавымі аўтарамі.

У «Булгакаўскім доме» гучалі творы розных жанраў: гратэскавыя мініяцюры, эсэ, блогавыя запісы, урыўкі з аповеду, тэксты аб падарожжах.

Семінар застаецца адкрытым для ўсіх жадаючых, прычым не толькі маладых, але і сталых.

А наступны семінар прозы Святланы Васіленка пад назовам «У ноч перад Калядамі: літаратурны баль празаікаў у Булгакаўскім доме» адбудзецца напрыканцы снежня.

ВЯРТАННЕ Ё БУДУЧЫНЮ

Завяршыўся другі сезон расійскай Нацыянальнай літаратурнай прэміі «Вялікая кніга».

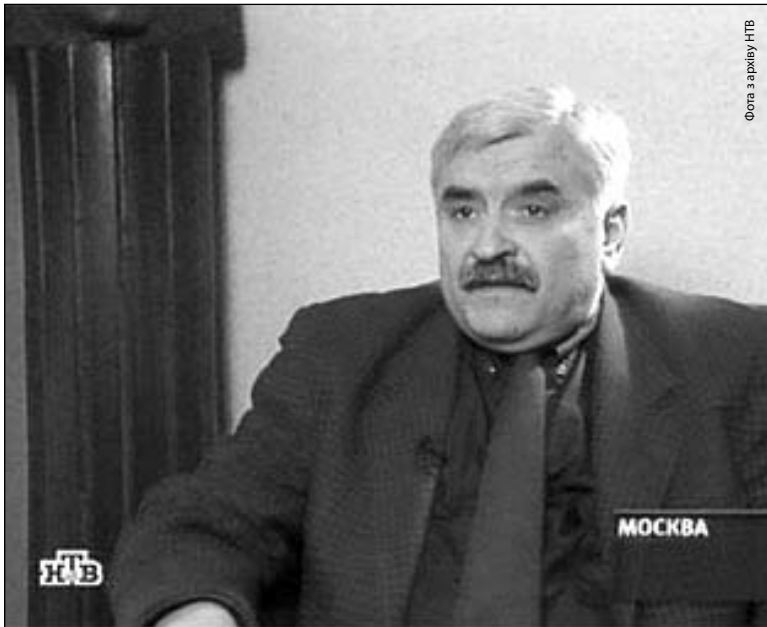
У адрозненне ад мінулага сезону імя пераможцы «Вялікай кнігі-2007» не стала неспадзеўкай або адкрыццём: большасць прадказвала перамогу Людміле Уліцкай з «Даніэлем Штайнам, перакладнікам». Раман, які патрапіў сёлета ў шорт-лісты амаль

усіх буйных прэмій — «Нацыянальнага бэстсэлера», Рускага Букера, «Вялікай кнігі» — быў проста асуджаны на перамогу: за яго прагаласавала не толькі журы, але і чытачы. У чым, вядома, вялікая заслуга і самога твору, і рэкорднага па цяперашніх часах накладу — 150 тысячаў. асобнікаў, і магутнай PR-кампаніі (у Расіі і за мяжой).

Нечаканым стала прысуджэнне другога месца Аляксею Варламаву з «Аляксеем Талс-

тым»: мала хто думаў, што пасля леташняй перамогі Быкаўскага «Пастэрнака» жэзэлаўская біяграфія (хай і вельмі добрая) зноў будзе ўлаўрэчана.

Складваецца заканамернасць: у апошні час справа non-fiction жыве і перамагае. А высокая адзнака жыццяпісаў такіх класікаў, як Барыс Пастэрнак і Аляксей Талстой, яшчэ раз пацвярджае: вялікае бачыцца на адлегласці. І не толькі ў жанры non-fiction: і «Даніэль Штайн», і раман «На сонечным боку вуліцы» трэцяга лаўрэата Дзіны Рубінай — таксама погляд у мінулае.

ПАМЁР АЛЯКСАНДР ТКАЧЭНКА

6 снежня не стала расійскага пісьменніка, грамадскага дзеяча, генеральнага дырэктара Рускага ПЭН-Цэнтра Аляксандра Ткачэнка. Ён памёр на 63-м годзе жыцця.

Аляксандр Ткачэнка нарадзіўся 19 красавіка 1945 года ў Крыме. Скончыў Вышэйшы літаратурны курс у Маскве. Публікаваў пачаў з 1975 года. Ён — аўтар больш дзесяці зборнікаў вершаў і кніг мемуарна-публіцыстычнай прозы. З 1994 года А. Ткачэнка ўзначальваў Рускі ПЭН-Цэнтр.

Аляксандр Ткачэнка добра вядомы і як сябар вольнай беларус-

кай літаратуры. Ён неаднаразова выступаў у падтрымку Васіля Быкава і іншых творцаў, якія перажывалі дзяржаўны ўціск. А пра перадачу расійскага тэлеканалу НТВ з ягоным удзелам, калі высокі кіраўнік прылюдна прызнаўся ў сваёй бязграмаднасці (маецца на ўвазе адкрыццё паэта Васіля Быкава), не ведаюць хіба што першакласнікі...

Бязмежна шкада, што адыйшоў у іншы свет чалавек, які б яшчэ мог шмат зрабіць дзеля добра і справядлівасці на свеце гэтым. Вечная яму памяць — і пухам зямля.

Прэс-цэнтр
Саюза беларускіх пісьменнікаў

РАСІЙСКАЯ ПРЭМІЯ «ДЭБЮТ» ЗНАЙШЛА СВАІХ ГЕРОЯЎ

У Мрамуровай зале Маскоўскага дома журналістаў быў абвешчаны шорт-ліст прэміі «Дэбют» і ўзніклай на яе базе прэміі «Малады рускі свет» (прысуджаецца аўтарам, якія жывуць за межамі Расійскай Федэрацыі і пішуць па-расійску). У прэміі «Дэбют» сёлета былі наступныя намінацыі: «Буйная проза», «Малая проза», «Паэзія», «Драматургія», «Фантастыка».

Паказальная гісторыя прэміі, якая пачыналася, па сутнасці, як

маргінальны эксперымент, а цяпер ператварылася ў сапраўдную «фабрыку мэйнстрыму». Місія прэміі «Дэбют» (заснаваная ў 2000 годзе) была не столькі літаратурнай, колькі сацыяльнай: конкурсны механізм дазваляў прыйсці ў вялікую літаратуру тым, хто не меў туды доступу — найперш маладым. Але неўзабаве «Дэбют» стаў клубам — месцам канцэнтраваных маладых літаратурных сілаў: і літагенцтвам, і тусоўкай. Літаратары 80-х гадоў нараджэння сталі ўспрымацца як «пакаленне «Дэбюту»». Эвалюцыя прэміі прывяла да стварэння карпарацыі са сваёй уласнай карпаратыўнай этыкай і філасофіяй. На аснове прэміі быў створаны сайт «Новая літа-

ратурная карта Расіі», які цяпер павінен стаць інфармацыйнай базай літаратурнага мегапраекту «Новыя пісьменнікі Расіі». На яго базе прапрацоўваецца сістэма грантаў, накіраваных на падтрымку літаратурнай моладзі. (Падобна, «Дэбют» пайшоў па шляху, прынятаму ў ЗША, дзе літаратура жыве за кошт дзяржаўных датацый, але пры гэтым самастойна іх размяркоўвае...)

Сёлета ў паэтычнай намінацыі расійскай прэміі «Дэбют» перамог Уладзіслаў Палякоўскі. У галіне «Фантастыкі» — Аляксей Сакалоў у саўтарстве са Станіславам Буркінём.

Журы «Дэбюту» ачольвае Анатолій Прыстаўкін.

«РУСКІ БУКЕР-2007»

Лаўрэатам «Рускага Букера-2007» стаў Аляксандр Ілічэўскі (на фота злева) за раман «Матисс». Прэмія была заснаваная ў 1991 годзе і з таго часу лічыцца першай значнай незалежнай узнагародай Расіі з часоў 1917 года. Старшыня журы «Рускага Букера» — Асар Эпель.

Падрыхтавала В.Р.

